

Calluna

26(3) 2009

Calluna

Utgiven i samarbete mellan
VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING och
BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG
Redaktör: Gunnar Weimarck

ÅRG. 26 2009 NR 3
ISSN 2000-2335

VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING

Plusgiro: 482 38 80-2 **Årsavgift:** 75 kr

Adress: Biologiska museet
4:e Villagatan 6 504 53 Borås

Hemsida: <http://>

STYRELSE:

Ordf: Anders Bohlin
Halltorpsgatan 14 461 41 Trollhättan
0520-35040 anders.bohlin@telia.com

V ordf: Gösta Börjeson
Dammgatan 10 566 32 Habo
036-40611 gosta.borjeson@swipnet.se

Sekr: Karin Kjellberg
Stenum Västtomten 532 94 Skara
0511-61007 kjellberg.karin@telia.com

Kassör: Olof Janson
Kårtorp 1 533 97 Götene
0511-53026, 53016

Övriga: Ulla-Britt Andersson
Torsö, Källeberg 2 542 91 Torsö
0501-21105
Leif-Eric Aronsson
Torstensongatan 46 503 42 Borås
033-131718
Anders Bertilsson
Bäcksholm 565 91 Mullsjö
0392-23015
Peter Laudon
Ryttaregårdsv. 14 532 73 Varnhem
0511-60586 peterlaudon@telia.com
Erik Ljungstrand
Järkholmsv., pl 614 436 56 Hovås
0708-559628
Enar Sahlin
Box 3 430 63 Hindås
0301-10848 enar.sahlin@swipnet.se

Rapportmottagare: Lennart Sundh

Floraväktarsamordnare: Enar Sahlin

Exkursionskommitté: Anders Bertilsson
Erik Ljungstrand

BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

Plusgiro: 52 41 55-9 **Årsavgift:** 100 kr

Adress: c/o Inst. f. botanik o. miljövetenskap
Box 461 405 30 Göteborg

Hemsida: <http://www.bfig.se>

E-post:

STYRELSE:

Ordf: Gunnar Weimarck
Kullstigen 5 436 40 Askim
031-414655 weimarck@telia.com

V ordf: Aimon Niklasson
Trolltjärn 18 436 40 Askim
031-261378 aimon@bahnhof.se

Sekr: Erik Ljungstrand (se vänsterspalten)

V sekr: Staffan Wall
Gibraltargatan 44 412 58 Göteborg
031-160560 wall@chem.gu.se

Kassör: Sören Svensson
Båtsman Grås g. 11 422 57 Hisings Backa
031-523865 / 0703-222403
soren.svensson@mbox303.tele2.se

Övriga: Kenneth Bergerson
Karduansmakareg. 26 415 07 Göteborg
031-266637
kenneth.bergerson@cgcarkitekter.se
Ragnhild Crawford
Önneröd 150 442 72 Kärna
0303-226123
ragnhild.neil.crawford@gmail.com
Claes Gustafsson
Balsebrunnsvägen 21 430 82 Donsö
031-973861 / 0703-210641
claes.gustafsson@dpes.gu.se
Enar Sahlin (se vänsterspalten)

Floraväktarsamordnare: Enar Sahlin

Exkursionskommitté: Erik Ljungstrand
Eva Andersson
Ingvar Bergström
Elisabet Sjökvist

Omslaget: Smalbladig lungört *Pulmonaria angustifolia* vid
Drottningkullen, Egby. Foto Karin Kjellberg.

Västergötlands Botaniska Förening – årsmöte 2009 och 25-årsjubileum

Karin Kjellberg

Stenum Västtomten, 532 94 Skara, kjellberg.karin@telia.com

Den 16 maj träffades ett drygt trettio-tal botanister i vårflora Valle härad för årsmöte. Körsbärsblomningen var tyvärr redan över, men dagen bjöd på strålande väder och en typisk vårflora för trakterna kring Varnhem.

Vi gjorde några korta vandringar i naturreservatet Höjentorp-Drottningkullen. Vi inledde med att göra en improviserad inventering av grådådra, som växer på kullarna vid Skarke. Totalt noterade vi 117 exemplar på 20×50 m. Efter medhavd förmiddagsfika fortsatte vi till en annan kulle i samma område, lokal för smalbladig lungört.

Vid Drottningkullen såg vi på vippärt, gulplister och smalbladig lungört samt tog en promenad på den nyrestaurerade vandringsleden i det kuperade kameslandskapet och njöt av den typiska vårfloran med bl.a. vårärt, tandrot, smörboll, underviol och skogsvicker.

Som ett led i Västergötlands Botaniska Förenings 25-årsfirande bjöds medlemmarna på lite finare lunch på Axevalla folkhögskola. Därefter årsmöte och ett mycket intressant och uppskattat föredrag av Mora Aronsson med temat Floravård Då-Nu-Sen.

På spaning efter grådådra *Alyssum alyssoides* på kullarna vid Skarke, Varnhem. Foto Karin Kjellberg.

Botaniska Föreningen i Göteborg

Program för perioden september 2009–februari 2010

Torsdag 24 september, kl. 19: Pehr Kalms resa til Norra America. Vi får höra *Gösta Börjeson* berätta om Linnés lärjunge Pehr Kalm som åren 1747 till 1751 reste i östra Nordamerika, där hans viktigaste uppdrag var att undersöka det röda mullbärsträdet *Morus rubra* för en tilltränkt silkesproduktion här i Sverige. Under resan träffade han dåtidens amerikanska vetenskapsmän, som Benjamin Franklin och John Bartram. Kalm var den förste som vetenskapligt studerade Niagarafallen. Ljungväxtsläktet *Kalmia* är uppkallat efter honom.

Torsdag 29 oktober, kl. 19: Växter jag mött. Alla medlemmar är denna kväll varmt välkomna att dela med sig av årets fynd och botaniska upplevelser från när och fjärran. Du kan ta med dig dior, digitalfoton eller pappersbilder, herbarieark eller konvolut och visa dem för oss. Du kan berätta om goda minnen, framföra allmänna funderingar eller delge tips på intressanta utflyktsmål. Anmäl dig gärna till sekreteraren några dagar i förväg, så att han kan planera kvällens uppläggning på bästa sätt. För dig som planerar att visa digitala bilder gäller att dessa bör föreligga i "rent" JPEG-format, vara tvåsiffrigt nummerade ("01.jpg", "02.jpg" o.s.v.), samt (inbrända på CD eller i USB-minne) inlämnas till sekreteraren senast onsdag 28 oktober, så att vi kan veta att allt fungerar.

Tisdag 3 november, kl. 19: Bestämningskväll. *Erik Ljungstrand* hjälper oss att bestämma nordiska kärl- och stråseväxter som vi inte lyckats namnge eller känt oss osäkra på, samt presenterar den viktigaste bestämningslitteraturen avseende dessa. Vilka karaktärer är goda? Vilka är mindre bra? Tag med er det som ni undrat över eller lyssna bara och lär. Samling vid entrén.

Torsdag 19 november, kl. 19: Flora och vegetation i Baltikum. Naturvårdsbiologen *Leif Andersson* har mångårig erfarenhet av växtligheten på Östersjöns östsidan, och kommer att leda den stora långexkursionen dit i juli 2010. Vi får en överblick över naturförhållanden och markanvändningshistoria inom de tre baltiska länderna, får höra om aktuell naturvårdsproblematik, tar del av ett axplock ur ostbaltisk botanisk och växtekologisk litteratur, samt inte minst informeras om olika intressanta lokaler som avses besökas på resan nästa år.

Fredag 11 december, kl. 18: Jubileumshögtidlighet! Vi firar Botaniska Föreningens i Göteborg 90 år genom fest med middag på Naturhistoriska museet. Jubileumsföreläsning av professor *Per Magnus Jørgensen*, Bergen: **Gunnerus och Linné – två tvillingsjälur**. Biskop Johan Ernst Gunnerus i Trondheim började redan vid sin ankomst till staden 1758 studera naturen, samt ålade sina präster detsamma; detta uppfattade han som en religiös uppgift, eftersom Gud uppenbarar sig i sin skapelse. Från 1761 korresponderade han flitigt med Carl von Linné, som uppmuntrade honom varmt, uppenbarligen p.g.a. samma syn på studiet av naturen. En separat inbjudan (för bindande anmälan) kommer att skickas ut i höst till samtliga våra medlemmar, men boka in kvällens begivenhet redan nu! **OBS!** Jubileumsmötet är endast öppet för medlemmar i BFiG.

Torsdag 28 januari, kl. 19: Skogshistoria i Göteborgsregionen. *Michael Nilsson* talar om sina undersökningar av våra äldre skogsförhållanden. Detta intressanta gränsland mellan nemoral och boreonemoral skog sägs historiskt ha utmärkt sig både genom skoglöshet och omfattande ljunghedar, men är bilden helt sann? Finns det måhända även här områden med längre skoglig kontinuitet och kan man här finna samband mellan densamma och florán (inkl. "fungan")? Historiska fakta, skogshistoriska analyser och aktuella artfynd presenteras.

Torsdag 25 februari, kl. 19: Blommande slätterängar i Rumänien. Under mitten av juni i år (2009) anordnade Svenska Botaniska Föreningen en resa till Rumänien, från vilken *Johan Grudemo* berättar och visar bilder. Tyngdpunkten under resan låg på de synnerligen artrika ängsmarkerna omkring byn Botiza i norra delen av landet, men vi kommer även att få höra om stäppfloran vid Suatu, lundfloran nere i botten av Turdaklyftan, samt den rika och omväxlande florán i det ålderdomliga landskapet kring Garda de Sus.

LOKAL för våra föredrag är, om inget annat anges, Botaniska institutionens föreläsningssal på Carl Skottsbergs gata 22B i Göteborg.

Tyvärr så kan vi inte ställa upp institutionens entrédörr i samband med mötena, men någon medlem kommer att finnas i närheten av dörren för att släppa in dem som kommer i tid. Om du skulle råka bli försenad till ett föredrag kan du knacka på föreläsningssalens bakre fönster (gå uppför backen till vänster från entrén) så kommer det någon inom kort och öppnar för dig.

ALLA är välkomna till ovanstående föredrag (förutom jubileumsmötet i december), vilka arrangeras av Botaniska Föreningen i Göteborg, även de som (ännu) endast är medlemmar i Västergötlands Botaniska Förening, liksom intresserade vänner och bekanta till medlemmarna i de båda föreningarna.

FONDMEDELSANSÖKNINGAR FÖR ÅR 2010. Alla medlemmar i BFiG kan ansöka om penningmedel ur "Harald Fries' och äldre medlemmars fond" för "Botaniska undersökningar, främst avseende Västsveriges flora". Ansökan skall senast den 31 december 2009 ha inkommit till:

*Botaniska Föreningen i Göteborg
c/o Botaniska institutionen
Box 461, 405 30 Göteborg*

Ansökan skall innehålla en kortfattad beskrivning av projektet jämte en beräkning avseende dess sannolika kostnader; för de projekt som tidigare har beviljats medel skall dessutom en redogörelse för hur dessa använts bifogas.

Västergötlands Botaniska Förening

Program för hösten 2009

Lördag 21 november, kl. 10: Bestämningsdag i Skövde. *Anders Bertilsson* hjälper oss att bestämma nordiska kärlväxter som vi inte lyckats namnge eller känt oss osäkra på. Vilka karaktärer är goda? Vilka är mindre bra? Tag med er det som ni undrat över eller lyssna bara och lär. Alla är välkomna till Skövde Fågelklubbs klubbstuga på Norra Bergvägen 21.

Botaniska Föreningen i Göteborg och Västergötlands Botaniska Förening

Exkursionsprogram för vegetationsperioden 2009 (del 2)

För exkursionerna gäller följande:

- Deltagande i exkursioner bör anmälas, om ej annat anges, till Erik Ljungstrand (0708-559628). Uppge vilken exkursion, namn, telefonnummer och eventuell tillgång till bil. Om du inte anmält dig minskar möjligheten att få plats i bil för vidare transport. Bilburna bör alltid anmäla sig – för planeringens skull, samt om möjligt infinna sig vid den första samlingsplatsen (om flera). Endast de som har anmält sig kan informeras om sena ändringar i programmet eller i det fall exkursionen skulle ställas in. Anmäl dig helst inte mer än en vecka i förväg – det blir så svårt att hålla reda på.
- Fältklädsel, inklusive stövlar, rekommenderas (om ej annat anges). Glöm ej luppen!
- Ta med matsäck (även på kvällsexkursionerna, om du så önskar).
- Samåk i största möjliga utsträckning. På många lokaler är parkeringsmöjligheterna starkt begränsade. Åk gärna kollektivt där så är möjligt.
- Ersättningen till bilägaren är 18 kr per mil, vilken insamlas bland medföljande passagerare, om ej annat överenskommit.
- Eventuella frågor ställs till Ingvar Bergström (0300-25710), Erik Ljungstrand (se ovan), Elisabet Sjökvist (0768-214850), Anders Bertilsson (0392-23015) eller direkt till exkursionsledarna.

Lördag 12 september: Botaniska Sällskapet i Stockholm adventivexkursion i Stockholmstrakten.

Lördag 26 september: Den nu traditionella ruderatexkursionen i **Göteborgstrakten** med *Erik Ljungstrand*. Vi hoppas även i år kunna uppvisa ett antal lokaler med så rik ruderatflora som möjligt. Ingen närmare beskrivning av vilka lokaler vi kommer att besöka är möjlig att ge ännu; detta avgörs inte förrän tidigast kvällen innan exkursionen. Troligen kommer vi dock att avsluta dagen i Trollhättan. Samling vid Botaniska institutionen kl. 9:00 (men kom i god tid!). Anmälan senast 24 september (men gärna tidigare).

För planeringen av ruderatexkursionen uppmanas alla medlemmar, som finner någon intressant lokal med mer eller mindre underliga ruderatväxter, att meddela detta till Erik Ljungstrand. Om du är intresserad av att delta i någon förexkursion under september är du välkommen att höra av dig.

Söndag 4 oktober: Årets svampexkursion går till **“Skärsjöskogen”** söder om Landvetter (starkt hotad av avverkning för en helt onödig planerad hotell- och golfanläggning — “Landvetter park”) under ledning av *Robert Daun*. Området domineras av drygt 80-årig “naturlig” barrblandskog (uppvuxen efter en storbrand år 1925), men mindre partier med längre skogskontinuitet förekommer även, bl.a. i en daljusa nära Yxsjön. Ca 3 km vandring i delvis kuperad terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 9:00 och på parkeringen vid biblioteket i Mölnlycke centrum kl. 9:30. Anmälan senast 2 oktober.

Lördag 17 oktober: Lavexkursion till **Gustavsberg** och **Emaus** vid södra infarten till Uddevalla, ledd av *Svante Hultengren* och *Lars Arvidsson*. Här finns rika bergbranter och stora ädelövrträ; örtlav *Lobaria virens* och blylav *Degelia plumbea* har setts här i sen tid, men vi avser framför allt att söka efter nya spännande lavar — området är dåligt känt! Ca 3 km vandring, delvis i kuperad terräng. Samling vid Botaniska institutionen kl. 8:45 och vid parkeringen utanför Gustavsberg kl. 10:00. Tag med lupp! Anmälan senast 15 oktober.

Söndag 10 januari 2010: Midvinterexkursion genom **Botaniska Trädgården** med *Erik Ljungstrand*. Vi får tillfälle att lära oss hur man känner igen träd och buskar i vinterskrud. Nästan alla vanliga och många ovanliga svenska vedväxter kommer att beskådas. Ca 2 km vandring i lättgången terräng. Samling vid Botaniska Trädgårdens huvudentré kl. 12:00. Anmälan senast 8 januari.

Onsdag 17 februari 2010: "Inkursion" i **Växthuset** i Botaniska Trädgården med förre växthuschefen *Magnus Neuendorf*. Om du länge längtat efter att få se "något grönt" under den mörka vintern är detta helt rätt tillfälle. Ett flertal exotiska växter från varmare länder bör blomma som bäst. Samling intill växthuset entrén kl. 18:00. Fältklädsel behövs ej. Anmälan senast 15 februari.

Torsdag 8 juli – söndag 18 juli 2010: Storexkursion till **BALTIKUM** ledd av *Leif Andersson*. Floran i de tre baltiska länderna Estland, Lettland och Litauen påminner en del om vår sydöstsvenska, men ett flertal intressanta arter tillkommer, varibland flera tidigare har funnits i Norden men nu är försvunna härifrån. Bland växter vi bör kunna få se kan nämnas: sudetbråken, spetsdaggyvide, buskbjörk, pontisk spindelört, gräsnarv, "litauisk rosenglim", stor sandnejlika, grönglim, borstsmörblomma, (äka) skogssmörblomma (ej i Sverige), glansruta, "guldstenört", rysk småborre, *Cotoneaster rannensis* (endem), rysk fingerört, (äka) vildpäron, gulärt, ärtvial, sandesparsett, alpklöver, lupinklöver, kärnäva, ryssnäva, vårtbenved, sjönöt, sumpsträtta, "östsilja", ryss-silja, *Heracleum sosnowskyi*, preussisk spenört, bäckmåra, fåblommig förgätmigej, humlesuga, gul fingerborgsblomma, dynsporre, öselskallra, umbellatsnyltrot, ryskt blåtry, gulvädd, stor nysört, finnklint, estnisk fjällskära, sandhaverrot, *Tragopogon gorskianus*, grässvalting, rysslök, rysk sabellilja, strandiris, baltnycklar, östliga sumpnycklar, *Dactylorhiza ruthae*, darrgrässtarr, strävstarr, ciliestarr, ryss-starr, *Carex pseudobrizoides*, finskt myskgräs, stor tofsäxing samt fin tofsäxing, vartill kommer ett flertal "oberäkneliga" ruderatväxter.

Planerad samling i Tallinn, Estlands huvudstad 8 juli kl. 11:00. Planerad återkomst till Tallinn 18 juli kl. 16:30. Dessa tider kan komma att anpassas för att stämma så väl som möjligt med såväl färjan mellan Stockholm och Tallinn som flygförbindelserna mellan Sverige och Tallinn. Förläggning i enklare hotell eller på övernattingsställen med ungefär svensk vandrarhemsstandard (men var är ännu ej klart!). Kostnad omkring 8000 kr (men uppgiften är preliminär, än är kostnadsutvecklingen nog så svårbedömd), inklusive tio natters förläggning, alla måltider under resan, alla resekostnader i Baltikum (vi reser med en hyrd buss), exkursionsledning, lokala guider m.m., men exklusive resan mellan Sverige och Tallinn. Maximerat deltagarantal, högst 28 personer. Bindande skriftlig anmälan senast den 16 november 2009 till Erik Ljungstrand, Järkholmsvägen, pl 614, 436 56 Hovås. Vid överanmälan får de sist anmälda utgå — men en reservlista kommer att upprättas (om underlag finns). Utförligare program utsändes till de anmälda fram på våren, men redan under vintern kommer troligen en delbetalning av resekostnaden att behöva ske. **OBS!** Denna exkursion är endast öppen för medlemmar i BFiG, VBF eller LBF.

Västergötlands Botaniska Förening 25 år

Mats Geijer

Kroneborg 411, 247 91 Södra Sandby, mats@geijer.info

Anders Bohlin

Halltorpsgatan 14 461 41 Trollhättan, anders.bohlin@telia.com

Västergötlands Botaniska Förening fyller i år 25 år, och denna artikel är ett försök att beskriva föreningens historia under dessa år — varför föreningen finns, vad den har åstadkommit, vilka som medverkat i den, och i viss mån vart den är på väg.

Bakgrund

Den vilda kärllväxtfloran i Västergötland har utforskats under hundratals år, och det finns många skriftliga sammanställningar över större och mindre områden. En fullständig sammanställning över den botaniska historiken finns i *Västergötlands flora* (2) och *Botanisk västgotalitteratur* (11, 12). Den tidigaste kända skrften är Bromelii *Chloris Gothica* (5) från 1694. Flera försök till en fullständig landskapsflora gjordes under 1800-talet, med bevarade manuskript från A. J. Sahlén och E. J. E. Linnarsson (2). Den första utgivna landskapsfloran kom 1902, författad av prosten August Rudberg (16). Den följdes 1967 av Karl Hasselrots *Västergötlands flora* (9), som dock till största delen var baserad på tidigare utforskningar och uppgifter ur Rudbergs flora.

Floraprojekt i Västergötland

Under åren efter publiceringen av Hasselrots flora växte intresset för botanik i Västergötland, och flera lokala floraprojekt såg sin början. Kring Vätterns södra strand startades ett projekt under ledning av major Rudolf Thulin som ledde fram till *Södra Vätterbygdens flora* (24), och inkluderade västgötasocknarna Habo och Mullsjö. I Sjuhäradsbygden med Borås som centrum ledde Reinhold Ivarsson och Leif-Eric Aronsson ett floraprojekt. En grupp botanister under ledning av Anders Bohlin och senare även Mats Geijer inventerade Hunnebergs, och senare även Hallebergs flora, vilket senare ledde till publiceringen av *Halle- och Hunnebergs flora* (4). I Mariestadstrakten inventerade Arne Sjögren som publicerade *Kärllväxtfloran i Hova socken* 1995 (17).

Föreningens bildande

Vid en botanikträff i Falbygdens Fågelklubbs lokal i Falköping den 29 oktober 1983 diskuterades dessa floraprojekt, och

CALLUNA 26(3) 2009

Tabell 1. Arbetsgruppen för
Västergötlands Flora 1983.

Skaraborg:

Anders Bertilsson
Gösta Börjeson

Sjuhäradsbygden:

Leif-Eric Aronsson
Reinhold Ivarsson

Norra Älvsborg:

Anders Bohlin
Mats Geijer

Fig. 1. Styrelsemöte 2002-02-05. Enar Sahlin, Anders Bertilsson, Leif-Eric Aronsson och Reinhold Ivarsson diskuterar inventeringen. Foto Mats Geijer.

hur man skulle kunna inventera även övriga områden. Bland mötesdeltagarna fanns den legendariske västgötabotanisten prosten Lennart Fridén, Trollhättan; personerna i den senare under mötet utsedda arbetsgruppen (Tabell 1); och många andra. Vid denna tid hade två moderna landskapsfloror redan kommit ut i landskap som gränsade till Västergötland — *Östergötlands flora* av Erik Genberg 1977 och *Flora över Dal* av Per-Arne Andersson 1981. Samtidigt pågick florainventeringar i både Småland och Halland sedan några år, och Harald Fries *Göteborgs och Bohus läns fanerogamer och ormbunkar* hade kommit ut med sin andra upplaga 1971 (8). Västergötland var sent ute botaniskt! Diskussioner under mötet om en Skaraborgs flora och en Sjuhäradsbygdens flora ledde så småningom till idén om att samla alla inventeringsprojekt till en ny Västergötlands flora, och sprida botanikintresset i landskapet. Efter att ha diskuterat möjligheterna att genomföra ett så stort projekt beslöts tillsätta en arbetsgrupp, för att senare bilda en förening för att leda och samordna den kommande omfattande inventeringen. Efter arbetsgruppens arbete under vintern kunde man vid ett konstitueran-

de möte i Borås den 24 mars 1984 bilda Västergötlands Botaniska Förening. Inventeringsprojektet, som ursprungligen omfattat Västergötland utom Göteborg, utvidgades snart till att omfatta hela landskapet, inklusive göteborgsocknarna och Partille, vilka tidigare inkluderats i *Göteborgs och Bohus läns flora* av Harald Fries (7, 8).

Verksamhet

Styrelsen för Västergötlands Botaniska Förening har haft få förändringar under de gångna 25 åren (Tabell 2). Enar Sahlin invaldes 1985 som representant för Göteborgsområdet. Olof Janson invaldes som ny kassör 1986. Jörgen de Jong lämnade styrelsen 1987. Föreningens ekonomi kom att utvecklas starkt tack vare kassörens väderkorn för fonder och skicklighet som kapitalförvaltare. Styrelsen har under åren haft regelbundna möten för att planera föreningens verksamhet och inventeringens utförande, och senare även hantera skrivandet av Västergöt-

Tabell 2. Styrelsen för Västergötlands Botaniska Förening

Ordförande:

Gösta Börjeson 1984–2004
Anders Bohlin 2004–

Vice ordförande:

Reinhold Ivarsson 1984–2003
Anders Bohlin 2003–2004
Gösta Börjeson 2004–

Sekreterare:

Mats Geijer 1984–2003
Peter Laudon 2003–2005
Karin Kjellberg 2005–

Kassör:

Anders Bertilsson 1984–1986
Olof Janson 1986–

Ledamöter:

Leif-Eric Aronsson 1984–
Jörgen de Jong 1984–1986
Enar Sahlin 1985–
Anders Bertilsson 1986–
Erik Ljungstrand 2003–
Peter Laudon 2005–
Ulla-Britt Andersson 2009–

lands flora (Fig. 1). Styrelseledamöterna har varit utspridda i landskapet, vilket varit en tillgång för att lokalt kunna överblicka inventeringsprojektet och praktiskt kunna delta i inventeringen, men det har samtidigt varit ett problem med långa resvägar till styrelsemötena. Föreningens formella hemvist har hela tiden varit Botaniska Museet i Borås, och efter ett par år kom så gott som alla styrelsemöten att hållas i Borås, eftersom det innebar rimlig längd på resvägen för samtliga deltagare. I Botaniska Museet förvaras föreningens handlingar, och där finns också ett västgötaherbarium och ett rikhaltigt biologiskt bibliotek. Reinhold Ivarsson och Mats Geijer lämnade styrelsen 2003, och lämnade plats för Pe-

Tabell 3. Årsmöten i Västergötlands Botaniska Förening

1984	Borås
1985	Falköping
1986	Trollhättan, Strömsberg
1987	Hindås
1988	Borås
1989	Habo
1990	Alingsås
1991	Göteborg, Botaniska trädgården
1992	Dalum
1993	Valtorp
1994	Hunneberg, Bergagården
1995	Wendelsbergs folkhögskola
1996	Annelund
1997	Varnhem
1998	Hunneberg, Bergagården
1999	Göteborg, Botaniska trädgården
2000	Borås, Sturegården
2001	Kinnekuille
2002	Ekhagens Fornridsby
2003	Göteborg, Naturhistoriska museet
2004	Borås, Björbostugan
2005	Skövde, Stenstorp
2006	Vänersnäs
2007	Vinga
2008	Ulricehamn, Humla
2009	Varnhem

ter Laudon och Erik Ljungstrand. Karin Kjellberg invaldes 2004, och tog året efter över posten som sekreterare.

Föreningens verksamhet har redovisats på årsmötena (Tabell 3), som varit geografiskt fördelade över landskapet. I samband med årsmötena har arrangerats föredrag om närliggande ämnen, och även exkursioner i närheten (Fig. 2, Fig. 3). Exkursionerna blev mycket mera givande och trevligare när årsmötena kunde förläggas till maj i stället för februari!

Calluna

Föreningens medlemsblad *Calluna* började utges redan 1984; från början i ganska

Fig. 2. Exkursion till Klippans naturreservat vid årsmötet i Hindås 1987-03-21. Olof Janson mäter granens omkrets medan Enar Sahlin berättar om Klippan. Foto Bertil Larsson.

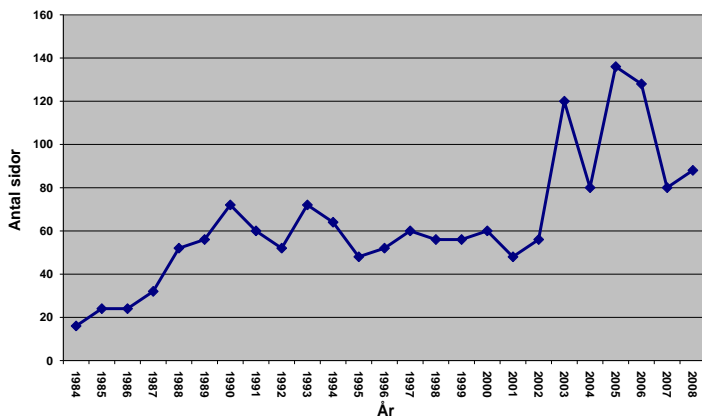
enkel form för att kunna rapportera till medlemmarna om inventeringens fortskridande. Mats Geijer var redaktör från starten fram till 1989, då Leif-Eric Aronsson tog över redaktörssysslan. *Callunas* logotyp formgavs av Robert Andersson, föreningens logotyp med stiliserad ljust av Karin Bohlin. Med tiden blev såväl utformning som innehåll mera avancerat, med även artiklar av hög botanisk klass. Som exempel kan nämnas Sven-Olov Strandhedes artiklar om *Eleocharis* i Västergötland (18, 19), vår egen Olof Jansons artiklar om nordkråkbär *Empetrum hermaphroditum* (13) och korsningen cypresslumner-plattlumner *Lycopodium complanatum* var. *intermedium* 1990 (14, 15), Torbjörn Tylers båda specialnummer om hagfibblor 2003 (22, 23) samt Lenart Sundhs genomgång av fältgentiana 2004 (20). Leif-Eric Aronsson har sammanställt ett rikhaltigt register över de

första 16 årgångarna i nummer 1 2000 (1). *Calluna* har under 25 år blivit mera omfattande, och fick med nummer 4 2006 sitt första färgomslag. Antalet sidor per nummer har sträckt sig från 8 sidor i totalt sex nummer (om man undantar nummer 4 2007, som aldrig blev till) till 56 sidor i just nummer 4 2006; supplement 1 till *Västergötlands flora* (10). Antalet sidor per årgång har ökat från 16 årgång 1 1984 till 80 eller fler sidor från år 2003, då antalet nummer utökades från två till fyra. Flest sidor innehöll *Calluna* 2005; 136 st. I medeltal har det varit 63,68 sidor per volym. Se vidare Fig. 4. Från och med 2005 är *Calluna* gemensamt medlemsorgan för både Västergötlands Botaniska Förening och Botaniska Föreningen i Göteborg. I och med nr 1 2008 lämnade Leif-Erik Aronsson redaktörskapet efter 19 framgångsrika år, och redaktörssysslan har därefter skötts

Fig. 3. Gösta Börjeson leder exkursionen på Smula ås vid årsmötet 2002-05-25. Solen lyser inte alltid över årsmötena. Foto Mats Geijer. (Ovan)

Fig. 4. Utvecklingen av *Callunas* sidantal. (Till höger)

av olika personer, på sista tiden mera sammanhängande av Gunnar Weimarck, som i och med innevarande årgång blivit fast redaktör. Samtidigt har färgbilder inne i tidskriften haft premiär, först i Gunnar Weimarcks rapport *Till republiken Karelen med Svenska Botaniska Föreningen*, och tidskriften har nu också begåvats med ett ISSN-nummer.

Utöver *Calluna* har Västergötlands Botaniska Förening lämnat information på sin hemsida, som varit aktiv sedan 2001, med Mats Geijer som webmaster. Huvudsakligen tjänar sidan som informatör av aktualiteter, men även en del artiklar från tidigare *Calluna* finns att läsa där, samt rapporter från årsmöten och andra aktiviteter.

Inventeringen

Inventeringsarbetet har beskrivits närmare i Västergötlands flora (2). Från början var Anders Bertilsson och Gösta Börjeson sammanhållande (inventeringsansvariga och rapportmottagare) i Skaraborg tillsammans med Olof Janson; Reinhold Ivarsson och Leif-Eric Aronsson i Sjuhäradabygden; Anders Bohlin tillsammans med Mats Geijer i Norra Älvsborg, och Enar Sahlin i Göteborgsområdet. Samtidigt med starten av inventeringsarbetet 1984 började Anders Bertilsson med en omfattande genomgång av västgötamaterialet i de större herbarierna i Sverige, och Reinhold Ivarsson inledde en omfattande genomgång av historiska

Fig. 5. Exkursion i Jättene 1999-06-17. Bl. a. Anders Bertilsson och Anders Bohlin i mitten. Foto Karin Bohlin. (Ovan)

Fig. 6: Kvällens efterarbete vid inventeringslägret i Tibro Ransberg 1992-07-04. Foto Karin Bohlin. (Till höger)

uppgifter från litteraturen, och påbörjade samtidigt en bibliografisk databas över Västergötlands floristiska litteratur. Roland Carlsson i Mullsjö skrev datapro-

grammet för att registrera alla inventeringsuppgifter, och Mats Geijer hjälpte till med att databearbeta de historiska uppgifterna och bibliografin. För att inte

Tabell 4. Inventeringsläger hölls 1984–1995.

1984	Gäsene, Mörlanda, Sjuhäradsbygden
1985	Kvänum, Skaraborg
1986	Undenäs, Skaraborg
1987	Lödöse, Norra Älvsborg
1988	Överlida, Sjuhäradsbygden
1989	Kållandshalvön, Skaraborg
1990	Axvall, Skaraborg
1991	Sollebrunn, Norra Älvsborg
1992	Ransberg, Skaraborg och Kilanda, Norra Älvsborg
1993	Grästorps, Skaraborg och Hemsjö, Sjuhäradsbygden
1994	Herrljunga, Sjuhäradsbygden och Landvetter, Göteborg
1995	Risveden, Norra Älvsborg

göra dubbelt arbete tog man till vara de växtuppgifter som redan registrerats i samband med de redan påbörjade inventeringsprojekten i Västergötland. Intresset för fältbotanik i Västergötland visade sig vara mycket stort och föreningen fick snabbt många medlemmar.

De många intresserade inventerarna gjorde att fältinventeringen kunde genomföras på ungefär planerad tid. Anders Bertilsson ansvarade för sammanställningen av artförteckningen och därmed

slutligt godkännande av artuppgifterna. Han stimulerade föreningens medlemmar till ett omfattande och energiskt inventeringsarbete, hade hårda kvalitetskrav, krävde in många belägg från även duktiga botanister och fick svara på många frågor. Många inventerare tog sig an svaret för någon eller några av de 828 inventeringsrutorna, och trivsamma och givande inventeringsläger (Fig. 5, Fig. 6, Fig. 7) om somrarna gav ytterligare stimulans. Med hjälp av inventeringslägren (Tabell 4) kunde också problematiska områden där få inventerare fanns slutföras. Under inventeringsarbetet steg kunskapen om botanik bland medlemmarna kraftigt: det visade sig finnas fler daggkäpor än *Alchemilla vulgaris*, det fanns ett stort snår av björnbärsarter, trampört var inte bara trampört, och maskrosor var inte bara ogräs utan helt fascinerande organismer med speciella krav på biotoper, och därmed intressanta utbredningsmönster. Inventeringsarbetet redovisades kontinuerligt i *Calluna* med en prickkarta över bokade och slutförda rutor i nästan varje nummer. Bland artiklarna fanns upprop om växtgrupper som borde specialstuderas, och också rapport-

Fig. 7: Exkursion i Vartofta 1990-06-30. Olof Janson, Lennart Sundh, Anders Bertilsson. Foto Anders Bohlin.

Fig. 8. Styrelsemöte 2000-08-30 med diskussion om florans layout. Gösta Börjeson, Leif-Eric Aronsson, Lena Eliasson. Foto Mats Geijer.

er om spännande fynd och genomgångar av problematiska släkten. I årgång 11, alltså efter 10 år, meddelades stolt att "1994 är vi i slutspurten för inventeringen av Västergötland". Det blev en lång slutspurt...

Som resultat av den mycket omfattande inventeringen kunde *Västergötlands flora* ges ut 2002 (2) — en elegant landskapsflora om 743 sidor. Förutom huvudförfattarna Anders Bertilsson, Leif-Eric Aronsson, Anders Bohlin, Gösta Börjeson, Mats Geijer, Reinhold Ivarsson, Olof Janson och Enar Sahlin (Fig. 12) hjälpte flera utomstående till med olika delar — Jimmy Stigh, Per Wedel och Anna-Stina Landén i kapitlet om geologi, P. G. Andbert i kapitlet om klimat och hydrologi, Tore Mörnsjö med kapitlet om människan i landskapet, och Sven Kilander i kapitlet om utforskningen av Västergötlands flora. Alla fotografier skänktes till floran, även de som kom från professionellt arbetande fotografer. Lena Eliasson

(Fig. 8) från Grafiska Språnget var huvudansvarig för layout, och Hans Kempe (Fig. 9) från Bibliotekstjänst hjälpte till med praktiska tryckerifrågor. Alla 3500 exemplaren (Fig. 10, Fig. 11) såldes slut inom ett halvår varför ytterligare 1700 florer behövde tryckas. Floran gavs också ut i CD-form som en interaktiv databas 2004 (3), men intresset för den var inte lika stort. Tack vare den omfattande litteraturgenomgång som Reinhold Ivarsson hade gjort kunde en komplett botanisk bibliografi över Västergötland ges ut, *Botanisk västgötalitteratur*, som kom 2004 (11). Rättelser och kompletteringar till denna kom i *Calluna* senare samma år (12). Efter sammanställningen av *Västergötlands flora* har flera arter tillkommit i landskapet. Dessa har sammanfattats av Birgitta Herloff i ett supplement, som utkom 2006 som nummer 4 av *Calluna* (10).

Anders Bertilsson lämnade 2008 över ansvaret som rapportmottagare av nya

Fig. 9. Styrelsemöte 2002-11-11. Anders Bertilsson och Hans Kempe från Bibliotekstjänst tittar på den nytvignna floran. Foto Mats Geijer.

växtlokaler till Lennart Sundh, och nya växtlokaler bör också redovisas på Artportalen (21).

Syftet med föreningens existens var från början enbart att verka som organisatör för inventeringen av Västergötlands flora. Efterhand kom även andra mål att bli viktiga, som att arrangera floraväktarverksamheten i Västergötland, att arrangera exkursioner, att stå som värd för botanikdagarna 1980 och 2008, och att tjäna som remissinstans för länsstyrelserna.

Floraväktarverksamhet

Enar Sahlin och Anders Bohlin har varit floraväktaransvariga under olika perioder och i olika områden av landskapet. Enar Sahlin har utvecklat floraväktarverksamheten, där många duktiga botaniker från inventeringsarbetet nu gör en fin insats som övervakare av rödlistade kärlväxter. Resultatet

av floraväktarinsatserna publiceras regelbundet i *Calluna* i utförliga rapporter.

Tiden efter Västergötlands flora

Föreningen var som störst 1990 och hade då 431 medlemmar. Medlemsantalet har med åren reducerats, och är nu 285. Efter att det intensiva inventeringsarbetet avslutades i och med utgivningen av *Västergötlands flora* har det skett en ökad inriktning mot exkursionsverksamhet, sedan 2005 i samarbete med Botaniska Föreningen i Göteborg. Gösta Börjeson utgav *Floran i Habo kommun* 2005 (6), och lokala florer över Torbjörntorp, Mösseberg, Billingen m. fl. områden har kommit ut eller är på väg.

Den 25 år unga Västergötlands Botaniska Förening är således vital, och även om den är mindre än 1990 lever den ett rikt liv!

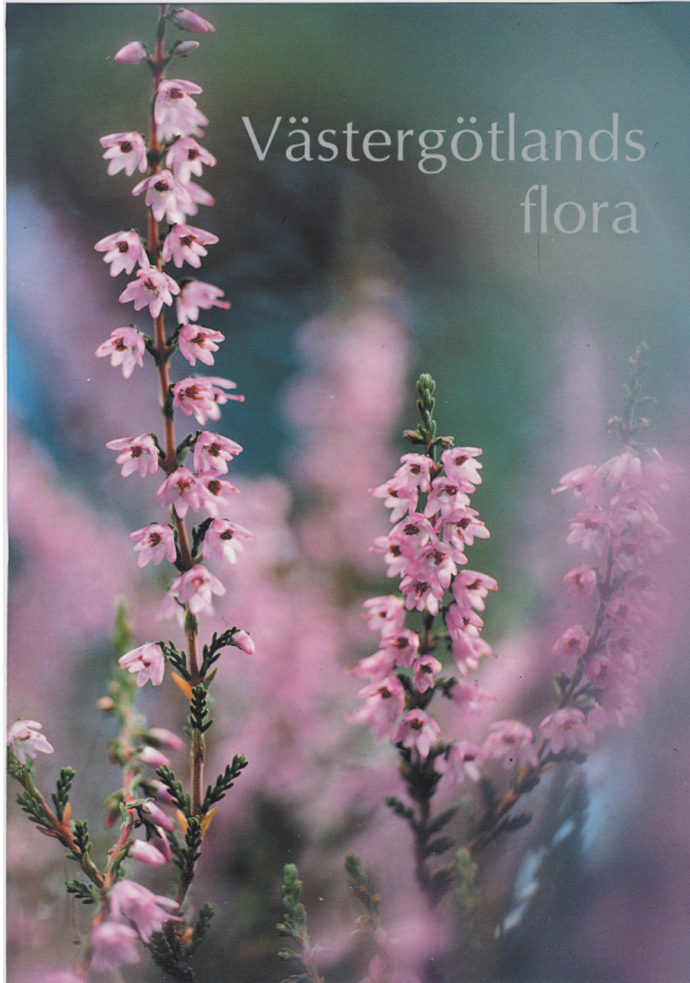

Fig. 10. *Västergötlands flora* utgavs i maj 2002.

Referenser

1. (Aronsson, L.-E.) 2000: Register över Calluna årgångarna 1–16, 1984–1999 *Calluna* 17(1): 3–29.
2. Bertilsson, A., Aronsson, L.-E., Bohlin, A., Börjeson, G., Geijer, M., Ivarsson, R., Janson, O. & Sahlin, E. 2002: *Västergötlands flora*. Lund.
3. Bertilsson, A., Aronsson, L.-E., Bohlin, A., Börjeson, G., Geijer, M., Ivarsson, R., Janson, O. & Sahlin, E. 2004: *Västergötlands flora*, CD. Jönköping. (Interaktiv databas på CD).
4. Bohlin, A. & Geijer, M. 1989: *Halle- och Hunnebergs flora*. Lund.
5. Bromelius, O. 1694: *Chloris gothica seu catalogus stirpium circa Gothoburgum nascentium*. Göteborg.
6. Börjeson, G. 2005: *Floran i Habo kommun*. Uppsala.
7. Fries, H. 1945: *Göteborgs och Bohus Läns fanerogamer och ormbunkar*. 1. uppl. Göteborg.
8. Fries, H. 1971: *Göteborgs och Bohus Läns fanerogamer och ormbunkar*. 2. uppl. Uddevalla.
9. Hasselrot, K. 1967: *Västergötlands flora*. Lund.

Västergötlands nya flora

Efter drygt 20 års arbete är botanikerna klara med inventeringen av landskapets mångskiftande växtvärldar

Det är inget litet arbete som gått i mål. Västergötlands flora är inventerad bit för bit. Det har krävt 450 personer, 35 000 inventeringslistor och arton års tid. Men nu är den nya Västgötaflo-
ran klar.

▼ BORÅS BLOMMOR

Det räcker med några minuter i Annelundsparken för boråsarna Leif-Eric Aronsson och Reinhold Ivarsson. De pekar med entusiasm ut finesser i det ett otränat öga kan uppfatta som jämntjock grönska.

Hitlergräs, rödfibbla, skogsbjörnbär. Skillnaden mellan svensk lönn och tysk, sida vid sida. Den blyga lilla knyttlingen som fanns vid Carolikyrkan fram till för två år sedan. Sällsynt? "Nej, men man blir glad när man ser den."

Leif-Eric Aronsson och Reinhold Ivarsson har varit med från början i det stora arbetet med en Västgötaflo. Redan 1978 började Svenska naturskyddsföreningen inventera växter i Sjuhärad. Men 1984 bildades Västergötlands Botaniska Förening med målet att ge ut en modern och heltäckande landskapsflora. Botanikerna i Sjuhä-

Fig. 11. Recension av Västergötlands flora i Borås tidning 2002-06-26. Leif-Eric Aronsson och Reinhold Ivarsson på bild. (Ovan)

Fig. 12. Styrelsen i Västergötlands Botaniska Förening på Kinnekulle 2001-05-12. Från vänster Mats Geijer, Enar Sahlén, Anders Bohlin, Olof Janson, Reinhold Ivarsson, Gösta Börjeson, Leif-Eric Aronsson, Anders Bertilsson. Foto Mats Geijer. (Nedan)

10. Herloff, B. 2006. Västergötlands flora, supplement 1. *Calluna* 23(4): 2–53.
11. Ivarsson, R. 2004: *Botanisk Västgötalitteratur*. Lund.
12. Ivarsson, R. & Ström, B. 2004: Rättelser och kompletteringar till Reinhold Ivarsson: Botanisk västgötalitteratur. *Calluna* 22(3): 9–16.
13. Janson, O. 1989: Nordkråkbär i Västergötland. *Calluna* 6(1):23–29.
14. Janson, O. 1990: Plattlummer, cypresslummer och mellanlummer i norra Västergötland. *Calluna* 7(1):5–28.
15. Janson, O. 1990: Plattlummer, cypresslummer och mellanlummer i norra Västergötland (II). *Calluna* 7(2): 11–19.
16. Rudberg, A. 1902: *Förteckning öfver Västergötlands fanerogamer och kärllkryptogamer*. Mariestad.
17. Sjögren, A. 1995: *Kärlväxtfloran i Hova socken*. Gullspång.
18. Strandhede, S.-O. 1988: Släktet *Eleocharis* i Skandinavien. *Calluna* 5(2): 9–26.
19. Strandhede, S.-O. 1989: Släktet *Eleocharis* i Skandinavien del 2. *Calluna* 6(1): 3–13.
20. Sundh, L. 2004: Fältgentiana *Gentianella campestris* i Västergötland. *Calluna* 21(3): 2–17.
21. Sundh, L. 2007: Rapportera mera! *Calluna* 24(2): 40–42.
22. Tyler, T. 2003: Västergötlands skogs- och hagfibblor (*Hieracium* sect. *Hieracium* & *Vulgata*). 1. Skogsfibblor. *Calluna* 20(2): 1–34.
23. Tyler, T. 2003: Västergötlands skogs- och hagfibblor (*Hieracium* sect. *Hieracium* & *Vulgata*). 2. Hagfibblor. *Calluna* 20(3): 32–64.
24. (Wirdemark, H. & Thulin, R.) 1972: *Södra Vätterbygdens flora*. Huskvarna.

Floraväktarträffen i Remmene

Enar Sahlin

Rapportmottagare för rödlistade arter
Samordnare för floraväktariet i Västergötland
Box 3, 430 63 Hindås, enar.sahlin@swipnet.se

Söndagen den 2 augusti samlades 13 floraväktare för en inventeringsträff med metodik som hör till väktarbetet. Remmene skjutfält är en perfekt lokal med stora skogfria områden som har olika biotoper med flera rödlistade arter. Vi skulle inventera en del av landskapets rikaste lokal för klockgentiana *Gentiana pneumonanthe* med hotkategori VU (sårbar), ett delområde som man väl kände men inte visste hur gentianarik den var.

Vi började med lokalavgränsning och lite metodik för inventering av en större yta. Den fuktiga till blöta blåtätelmyren avsynades systematiskt. Resultatet blev att ett område på ca 120×300 meter hade 704 exemplar, främst blommande. Samtidigt hade vi även tagit reda på om ägg av alkonblåvinge kunde finnas på blommor och blomknoppar. Ställvis förekom dessa rikligt på både blommor och blomknoppar. På en enda planta räknades 40 ägg!

Efter fältlunchen gick vi kort igenom den nya handledningen för floraväktare och diskuterade utifrån den om väktarter, fältblanketten, lokalavgränsning, mängduppskattning och koordinatangivelser.

Under eftermiddagspasset besökte vi olika rödlistade arters växtplatser inom

området. Diskussionen fortsatte i fält vid respektive art om sättet att ange antal eller mängd, d.v.s. om man ska räkna antal individer, antal blomstänglar, tuvor eller yta för arten. Ofta blev det rätt tydligt att olika arter kräver olika behandling. Även skötselåtgärder för respektive art ventilerades.

Vi besökte ännu en mycket rikblommande gentianalokal, vars yta upptog ca 100×100 meter. Där räknade vi in 2028 exemplar! Av ett slumpmässigt antal beräknades varje planta i snitt bära 11 blommor. Det största exemplaret bar 22 blommor.

Därefter tittade vi på en ljunklädd yta med rik förekomst av cypresslumner *Diphasiastrum tristachyum* (VU). Osökt kom skötsel frågan på tal. Strax intill undersökte vi en naturvårdsbränd lokal med mosippa *Anemone vernalis* (VU). Denna är en del av Västergötlands största mosippaförekomst som finns här på Remmene. Vi lärde oss hur centimeterstora årsplantor av mosippa ser ut. Denna lokal jämfördes senare med en helt nyligen bränd lokal med både mosippa och cypresslumner. Där såg vi hur dessa konkurrenssvaga arter gynnats av bränningen. Mosippans årsplantor spirade rikligt och fint i den brända jordens grunda

Ulla-Britt Andersson, Rolf Enander och Sören Svensson fingranskar blåtåtelmyren. (Ovan)

Letar myran efter ägg av alkonblåvinge? (Till höger)

Foto Enar Sahlin.

ytsprickor. En störning av detta ytlager skulle helt klart äventyra unglantornas tillväxt.

ett par lokaler som tidvis är fuktiga studerades. En fuktsänka — nu rätt så torr — med strandlumner *Lycopodiella inundata* VU visade på ett instruktivt sätt att "antal exemplar" var svårt att fastställa, varför täckande "yta" här bör användas. "Standarden" (Rapport 2001:1, Länsstyrelsen Östergötland) som floraväktare skall följa konfirmerade detta val. Mängduppskattningar för de olika rödlistearterna kommer att finnas via Svenska Botaniska Föreningens hemsida så småningom. I anslutning till denna lokal fanns rika bestånd av såväl dvärglin *Radiola linoides* VU som ljungögongtröst *Euphrasia micrantha* VU. På ett annat

fuktområde sågs rika bestånd av granspirar *Pedicularis sylvatica* NT (missgynnad).

Från en fin utsiktsplats över Remmene skjutfält med slösande blomning kunde vi summera dagens övningar och ventilera problem och frågor för en floraväktare. Vi insåg hur viktigt det är att Remmene skjutfält får en generös och riktig skötsel av sina olika växtlokaler, eftersom mångfalden av rödlistade arter inom olika organismgrupper är stor just här. Denna dag hade vi arbetat med 7

olika rödlistade kärlväxter och sett stora mängder slättergubbe. Dagen hade passerat snabbt. Vi skildes med förhoppningen att snart träffas igen för liknande övningar tillsammans med fler floraväktare.

Stort tack till Ragne Gustavsson (dagens fältledare), Göran Johansson (SNF-ordförande) och Peter Bjernhagen (ny floraväktare och guideförfattare) som tog väl hand om oss och förde oss till de rätta och instruktiva lokalerna!

Manusstopp för *Calluna* (4) 2009

Bidrag till häfte 4 i år emotses med intresse. De måste vara redaktören till handa allra senast måndagen den 2 november. Bäst är att sända både text och eventuella bilder, gärna digitala färgbilder, med

e-post till weimarck@telia.com, texten dessutom på papper till Gunnar Weimarck, Kullstigen 5, 436 40 Askim.

Redaktören

Calluna 26(3) 2009

BORÅS

ISSN 2000-2335

Innehåll

- 1 Kjellberg, K.: *Västergötlands Botaniska Förening — årsmöte 2009 och 25-årsjubileum!*
- 2 *Botaniska Föreningen i Göteborg. Program för perioden september 2009–februari 2010*
- 3 *Västergötlands Botaniska Förening. Program för hösten 2009*
- 4 *Botaniska Föreningen i Göteborg och Västergötlands Botaniska Förening. Exkursionsprogram för vegetationsperioden 2009 (del 2)*
- 6 Geijer, M. & Bohlin, A.: *Västergötlands Botaniska Förening 25 år*
- 18 Sahlin, E.: *Floraväktarträffen i Remmene*
- 20 *Manusstopp för Calluna (3) 2009*

Västergötlands Botaniska Förening säljer

Västergötlands Flora, 743 sidor	300:–
Västergötlands Flora, Supplement 1, 53 sidor	20:–
Västergötlands Flora CD	50:–
Botanisk Västgötlitteratur, 63 sidor	50:–

Ev. portokostnad tillkommer.